

Posudek vedoucího diplomové práce

Název diplomové práce: Sebehodnocení čtení
Autorka diplomové práce: Bc. Andrea Bezecná
Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. PaedDr. A. Kucharská, Ph.D.
Oponentka diplomové práce: PhDr. Pavla Presslerová, Ph.D.

Předložená práce se dotýká jednoho z aspektů rozvíjející se čtenářské gramotnosti, a to sebehodnocení čtení, které není u nás zatím příliš výzkumně prozkoumáno a které také není příliš ukotveno v praktické rovině – proto zacílení diplomandky tímto směrem vítám. Důvěra ve vlastní schopnosti a adekvátní reflexe pokroků ve čtení mohou významně ovlivnit rozvoj čtenářských dovedností. Proto by se s ním mělo také v rámci diagnostiky i intervencí pracovat. Máme sice k dispozici jednu diagnostickou metodu publikovanou týmem kolem prof. Matějčka (Matějček, Vágnerová, 2006), v praxi se ale sebehodnocení čtení příliš nesleduje.

Jako vedoucí práce hodnotím postup zpracování diplomového úkolu. Pro diplomandku to bylo druhé téma, neboť požádala o změnu diplomního úkolu. Protože již nebylo příliš času na vlastní téma, využila možnosti zpracovat data z výzkumného projektu GACR k porozumění čtenému, která byla k dispozici – pracovala tak s korpusem již sebraných dat. Sebehodnocení čtení se týkaly i další dvě práce, které také těžily z projektu GACR, předložená práce má však vlastní téma – nejedná se o duplicitu (při kontrole shody s jinými texty bylo dosaženo údaje menšího než 5 %, přitom se jedná o překryv používané literatury).

V problematice čtenářské gramotnosti nebyla diplomantka při zadání práce zatím zorientována (bakalářskou práci psala na problematiku Aspergerova syndromu), nebyla ani příliš zdatná z hlediska kvantitativní metodologie. Byl zvolen takový postup, aby se studentka v obou směrech posunula. V oblasti tematické je tento posun zřejmý, v oblasti metodologické nedošlo k úplnému naplnění. Autorka byla školitelkou vedena postupnými kroky pro statistické zpracování, které by měla zvládnout jako studentka navazujícího magisterského studia, ve finální fázi však diplomandka doporučený postup změnila. Vytvořila odlišný koncept, který můžeme přijmout, byť by metodologická rozvaha a statistické zpracování dat v rámci tohoto postupu nebyly jejím dílem. Musím však podotknout, že se autorka práce alespoň snažila alespoň porozumět odlišnému zpracování dat a přestože by mohla v některých oblastech více interpretovat, základní rámec je správný.

Nyní k hodnocení práce. Z hlediska struktury odpovídá nárokům – obsahuje všechny podstatné části – prohlášení, abstrakt a klíčová slova, teoretickou část, praktickou část, diskusi, závěr, literaturu. Je psána srozumitelně, pouze s drobnými formálními prohřešky (čitelnost někdy kazí „ujíždění“ odstavců do prava, odrážky nezačínají vždy na stejném místě).

Teoretická část má dvě hlavní kapitoly. Nejdříve se autorka zabývá čtenářskou gramotností, s důrazem na komponenty čtení, které mohou do sebehodnocení čtení vstupovat. Možná nemusely být tak do detailů řešeny otázky tzv. rovin čtenářské gramotnosti, které bývají součástí teoretických částí kvalifikačních prací ke čtenářské gramotnosti – nebo pokud je autorka zařadila, mohla se pokusit kromě příslušných odkazů sledovat, se kterou rovinou je sebehodnocení čtení propojeno nejvíce (prosím, aby se o to pokusila při obhajobě). Dále je to sebehodnocení a sebepojetí

v obecnější rovině, s vývojově psychologickým přístupem, ale i postižením vztahu ke školnímu vzdělávání, s vytýčením zdrojů vnitřních i vnějších pro rozvoj sebepojetí. Na tuto část pak navazuje samostatná podkapitola k sebehodnocení čtení, což je de facto kapitola mající úlohu při vstupu do sledovaného tématu. Autorka pracuje s literaturou adekvátně, využívá naši i zahraniční literatury, občas najdeme drobné prohřešky v citacích.

V původním záměru bylo prostudovat, jak se liší skupina žáků 3. a 4. ročníků s nízkým a adekvátním (průměrným/nadprůměrným) sebehodnocením čtení z hlediska různých aspektů čtenářských dovedností. Autorka práce postup změnila a zpracovala korelační studii mezi úrovní sebehodnocení a výkony ve čtenářských testech, kterou doplnila o dvě kazuistiky žáků – jednoho s dobrým sebehodnocením čtení, druhého s nízkým sebehodnocením čtení.

Empirická část práce je běžně strukturována, obsahuje stanovení hypotéz, popis výzkumu a popis vzorku (zde čerpá z projektu GAČR), výsledky statistického zpracování a jejich interpretaci. Autorka pracuje s tabulkami, grafy, což je v pořádku. Chybí však zde označení parametru čtení, který je sledován. Jedna zkouška může mít různé parametry – např. test Králíci je zaměřen jak na dekódování, tak na porozumění čtenému, ve čtení pseudoslov sleduje rychlosti i správnost čtení. Pomohlo by, kdyby ve vstupní část textu ke zpracování dat byla např. tabulka s vyznačením parametru, který byl u každého testu sledován. Je to sice popsáno v kapitole věnované popisu použitých metod, pro čtenáře to ale není příliš vstřícné. Musí se pro pochopení tabulek vracet k tomuto popisu, aby si připomněl, co bylo v kterém testu sledováno.

Očekávané předpoklady se naplnily, pozitivní vztah mezi sebehodnocením čtení a výsledky ve čtenářských testech byly potvrzeny. Ovšem nelze souhlasit s tvrzením autorky, že za neprokázáním vztahu mezi sebehodnocením čtení a čtením pseudoslov stojí to, že je test lehký (s. 45). Zde se opomíjí podstata zkoušky – žáci četli seznamy slov bez významu, diferencující je ve zkoušce čas, po který to dělají, případně počet chyb a v tom nelze odlišovat „lehkou“ či „těžkou“ zkoušku. Autorka použila parametr počet správně přečtených slov. Správný popis výsledku by neměl být takto zevšeobecnující, výsledek nám pouze řekl, že není vztah mezi počtem pseudoslov, které žáci přečtou a sebehodnocením čtení. A i když je třeba přečtou správně, mohli mít při čtení problémy. Hodnocení „jednoduchý“ je tak zavádějící. Kdyby byl použit např. parametr rychlost čtení (sledovaný čas), vztah by se třeba projevil. Ve shodě s očekáváním byl potvrzen průkaznější vztah mezi testy dekódování než testy porozumění a sebehodnocením čtení. Hodnocení technické stránky čtení je realizováno ve školním vzdělávání více zjevně, může mít dopad na formování sebehodnocení čtení. Porozumění čtenému je více „skryté“ a nemusí mít dopad na sebehodnocení.

I když práce přináší zajímavé výsledky, jejich verbální popis je jen přeložením čísel (je vztah – není vztah atd.). Škoda, že autorka nevyužila svého proniknutí do tématu čtenářské gramotnosti a nepřemýšlela, co dosažené výsledky říkají o čtení a jak může být ovlivňováno sebepojetí čtení čtenářskými dovednostmi měřenými konkrétními testy (a naopak). Tedy že více výsledky neinterpretovala – v práci se jedná o interpretace statistické, nikoli však obsahové. Oceňuji však, že k drobnému posunu k obsahovým interpretacím dospívá v diskusi, zejména na s. 60, kde přemýšlí o širších souvislostech a srovnává výsledky s jinými autory.

Diplomantka splnila jednotlivá kritéria diplomové práce, byť by nebyly všechny části syceny její samostatností (sběr dat, metodologický postup a zpracování). Snažila se vyrovnat s okolnostmi zpracování práce, dobře postavila teoretickou část, dobře pracovala s literaturou. Práce je čtivá, občas se objevují drobné nepřesnosti formálního charakteru (např. psaní číslovek). Diplomovou práci proto doporučuji k obhajobě.